

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Кафедра образотворчого і декоративно-прикладного мистецтва та реставрації

Методичні рекомендації із самостійної роботи навчальної дисципліни

ІКОНОПИС

для спеціальності 023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво,
реставрація.

Освітня програма «Образотворче мистецтво».

Перший (бакалаврський) рівень вищої освіти

Автор: доц. Попенюк Ю.А..

Затверджено на засіданні кафедри
образотворчого і декоративно-прикладного мистецтва та реставрації
№ 1 від 29 серпня 2024 р.

Івано-Франківськ – 2024 р.

ЗМІСТ

1. Вступ
2. Пояснювальна записка
3. Структура самостійної роботи
4. Тематичний план самостійної роботи
5. Питання для самоконтролю
6. Оцінювання результатів самостійної роботи
7. Рекомендована література

Вступ

Навчальна дисципліна "Іконопис" є вибірковою для здобувачів першого (бакалаврського) рівня освіти спеціальності 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація» освітньої програми «Образотворче мистецтво» та має на меті ознайомлення студентів з традиціями створення святих зображень в християнській та православній традиціях, орієнтована на розвиток мистецьких здібностей, творчого мислення та вмінь у галузі образотворчого мистецтва. Під час курсу студенти отримують можливість вивчити основні принципи іконопису, техніки та традиції, пов'язані з цією формою мистецтва. Дисципліна включає в себе вивчення історії іконопису, символіки та значення святих зображень, а також практичну роботу з використанням традиційних матеріалів і технік. Курс спрямований на розвиток мистецьких навичок, вміння розуміти духовний і символічний зміст ікон, а також на вдосконалення вмінь та навичок у створенні іконописних зображень. Вивчення іконопису дозволяє студентам поглибити своє розуміння мистецтва та культурного контексту релігійних традицій.

Метою вивчення навчальної дисципліни «Іконопис» є отримання студентами теоретичних і практичних навичок у створенні творів сакрального мистецтва, зокрема іконопису, підготовки фахівця з високим рівнем іконописної майстерності, творчого мислення та креативності.

Основними цілями вивчення дисципліни є:

- вивчити особливості техніки та технології темперного, акрилового та олійного малярства, які використовуються іконописі;
- засвоїти особливості технічного виконання і властивості різних іконописних матеріалів;
- навчити студентів орієнтуватися в царині сакрального мистецтва, користуватися виражальними засобами та стилістичною мовою іконопису;
- втілювати набуті навички у творчих іконописних роботах та іншій мистецькій діяльності.

Навчальна дисципліна «Іконопис» викладається студентам протягом шести семестрів : на другому, третьому та четвертому курсах. Обсяг дисципліни: 42 кредитів ЄКТС, 1260 год. Програма навчальної дисципліни складається з 12 лекційних, 396 практичних занять, а також 852 самостійної роботи студентів.

Семестровий (підсумковий) контроль з дисципліни «Іконопис» проводиться у формі (заліку – 3 і 5 семестри, екзамену – 4, 6, 7 і 8 семестри). Навчання оцінюється за 100 - бальною шкалою.

2. Пояснювальна записка

Важливе значення у вивченні навчальної дисципліни «Іконопис» займає самостійна робота. Ця важлива складова освітнього процесу у закладі вищої освіти сприяє формуванню в студентів культури розумової праці, самостійності, ініціативності, патріотизму та пізнавальної активності. Самостійна робота передбачає виконання студентами завдань до тем згідно силабуса. Це завдання пов'язані із роботою із словниками, виконанням рефератів, презентацій тощо.

Самостійна робота студентів забезпечується відповідними інформаційно-методичними засобами: конспектами лекцій, навчально-методичними посібниками, підручниками, методичними рекомендаціями з організації самостійної роботи, матеріалами дистанційного навчання. Забезпеченню належного рівня організації самостійної роботи студентів сприяє використання відповідної наукової і періодичної літератури.

Самостійна робота студентів є основним засобом оволодіння навчальним матеріалом з навчальної дисципліни у час вільний від обов'язкових навчальних занять. Вона може проходити в бібліотеці, навчальних кабінетах, комп'ютерних класах, в домашніх умовах тощо.

Навчальний час, відведений для самостійної роботи студентів із навчальної дисципліни «Іконопис» визначається навчальним планом і становить 852 години.

Дисципліна "Іконопис" спрямована на формування у студентів художньо-технічних навичок і духовно-культурного розуміння основ іконографії. Вона поєднує практику створення ікон із вивченням канонів, стилів та історії

іконопису. Самостійна робота студентів є невід'ємною складовою навчального процесу, спрямованою на розвиток творчого потенціалу та включає виконання ескізів, вивчення технік іконопису, аналіз стилів і символіки, а також опрацювання теоретичного матеріалу про історію і канони іконографії.

3. Структура самостійної роботи

Назва теми	Кількість годин
<p>Тема 2. Практична робота. Копія лику української ікони 14-16 століття візантійського стилю.</p> <p><i>Формат</i> : 30 см по більшій стороні; <i>матеріали</i> : дошка, левкас, жовткова темпера.</p>	50
<p>Тема 3. Практична робота. Творча робота «Спас Нерукотворний» або «Ангел охоронець».</p> <p><i>Формат</i> : 30 см по більшій стороні; <i>матеріали</i> : дошка, левкас, жовткова темпера.</p>	40
<p>Тема 4. Практична робота. Копія народної ікони на склі Гуцульщини та Покуття.</p> <p><i>Формат</i> : 40 см по більшій стороні; <i>матеріали</i> : скло, туш, акрил.</p>	60
<p>Тема 6. Практична робота. Копія ікони візантійського стилю з намісного ряду іконостасу.</p> <p><i>Формат</i> : 40 см по більшій стороні; <i>матеріали</i> : дошка, левкас, жовткова темпера.</p>	80

<p>Тема 7. Практична робота. Творча ікона з одно- або двофігурною композицією «Богородиця Одигітрія», «Христос Пантократор», «Святий Миколай», тощо.</p> <p><i>Формат</i> : 40 см по більшій стороні; <i>матеріали</i> : дошка, левкас, жовткова темпера.</p>	100
<p>Тема 9. Практична робота. Копія ікони з складною багатофігурною композицією з празникового чи страсного циклу .</p> <p><i>Формат</i> : 40 см по більшій стороні; <i>матеріали</i> : дошка, левкас, жовткова темпера.</p>	60
<p>Тема 10. Практична робота. Творча ікона з дво- або трифігурною композицією з празникового циклу.</p> <p><i>Формат</i> : 40 см по більшій стороні; <i>матеріали</i> : дошка, левкас, темпера, акрил.</p>	60
<p>Тема 12. Практична робота Копія української середньовічної ікони типу „Розп’яття”, „Вигнання з раю”, „Зняття з хреста” та ін. з оголеною фігурою.</p> <p><i>Формат</i> : 50 см по більшій стороні; <i>матеріали</i> : дошка, левкас, темпера, акрил.</p>	60
<p>Тема 13. Творча робота. Іконографічна інтерпретація оголеної фігури.</p> <p><i>Формат та розмір</i> : за вибором студента.</p>	60
<p>Тема 15. Практична робота. Копія української житійної ікони XIV- XVI століть.</p> <p><i>Формат</i> : 60 см по більшій стороні; <i>матеріали</i> : дошка, левкас, жовткова темпера.</p>	110

<p>Тема 16. Практична робота. Творча житійна ікона вибраного святого традиційно шанованого в Україні.</p> <p><i>Формат</i> : 60 см по більшій стороні; <i>матеріали</i> : за вибором студента.</p>	100
<p>Тема 18. Практична робота. Створити композицію з хатніх ікон (Богородиці, Ісуса Христа, Святих заступників) для домашнього іконостасу.</p> <p><i>Формат та розмір</i> : за вибором студента.</p>	120
<i>Разом</i>	852

Методичні рекомендації до самостійної роботи.

Методичні рекомендації до самостійної роботи.

Тема 2. Практична робота. Копія лику української ікони 14-16 століття візантійського стилю.

Завдання :

1. Опрацювати рекомендовану літературу.
2. Переглянути інтернет-джерела, зібрати інформацію про ікони в українському сакральному мистецтві XIV-XVI ст.
3. Підготувати презентацію на задану тему.

Тема 3. Практична робота. Творча робота «Спас Нерукотворний» або «Ангел охоронець».

Завдання :

1. Переглянути інтернет-джерела, зібрати інформацію про іконографічні сюжети «Спас Нерукотворний» та «Ангел охоронець» в українському сакральному мистецтві.

2. Написати реферат на тему : «Особливості іконографії та богословський контекст сюжету «Спас Нерукотворний».

Тема 4. Практична робота. Копія народної ікони на склі Гуцульщини та Покуття.

Завдання :

1. Проаналізувати рекомендовану літературу.
2. Опрацювати інтернет-ресурси на задану тему.
3. Підготувати презентацію на тему : «Західноукраїнська ікона на склі».

Тема 6. Практична робота. Копія ікони візантійського стилю з намісного ряду іконостасу.

Завдання:

1. Підготувати реферат на тему : «Особливості ікон намісного ряду іконостасу».
2. Виконати презентацію на тему : «Іконографічні типи Богородичних і Господніх зображень».

Тема 7. Практична робота. Творча ікона з одно- або двофігурною композицією «Богородиця Одигітрія», «Христос Пантократор», «Святий Миколай», тощо.

Завдання :

1. Ознайомитися з творчістю сучасних художників іконописців.
2. Зібрати ілюстративний матеріал.
3. Виконати ряд ескізів на обрану тему.

Тема 9. Практична робота. Копія ікони з складною багатофігурною композицією з празникового чи страсного циклу.

Завдання:

1. Підготувати реферат на тему : «Іконографія сюжетів празникового та страсного циклу іконостасу».
2. Виконати презентацію на тему : «Іконографічні особливості основних празників літургійного року».

Тема 10. Практична робота. Творча ікона з дво- або трифігурною композицією з празникового циклу.

Завдання :

1. Ознайомитися з творчістю сучасних художників іконописців.
2. Зібрати ілюстративний матеріал.
3. Виконати ряд ескізів на обрану тему.

Тема 12. Практична робота. Копія української середньовічної ікони типу „Розп’яття”, „Вигнання з раю”, „Зняття з хреста” та ін. з оголеною фігурою.

Завдання:

1. Підготувати реферат на тему : «Сучасна українська ікона».
2. Виконати презентацію на тему : «Іконографічні особливості сакральних сюжетів „Розп’яття”, „Вигнання з раю”, „Зняття з хреста” та ін. з оголеною фігурою».

Тема 13. Творча робота. Іконографічна інтерпретація оголеної фігури.

Завдання :

1. Ознайомитися з творчістю сучасних художників іконописців.
2. Зібрати ілюстративний матеріал з іконами, сюжет яких зображує оголену фігуру.
3. Виконати ряд ескізів на обрану тему.

Тема 15. Практична робота. Копія української житійної ікони XIV- XVI століть.

Завдання:

1. Підготувати реферат на тему : «Українські житійні ікони XIV- XVI століть».
2. Виконати презентацію на тему : «Іконографічні особливості українських житійних ікон».

Тема 16. Практична робота. Творча житійна ікона вибраного святого традиційно шанованого в Україні.

Завдання :

1. Ознайомитися з творчістю сучасних художників іконописців, які зверталися до житійної ікони.
2. Зібрати ілюстративний матеріал.
3. Виконати ряд ескізів на обрану тему.

Тема 18. Практична робота. Створити композицію з хатніх ікон (Богородиці, Ісуса Христа, Святих заступників) для домашнього іконостасу.

Завдання:

1. Підготувати реферат на тему : «Характеристика хатніх ікон для домашнього іконостасу».
2. Виконати презентацію на тему : «Іконографічні особливості українських хатніх ікон».

5. Питання для самоконтролю

1. Що таке ікона, і яке її значення в християнській традиції?
2. Які основні стилі іконопису ви знаєте?
3. Як формується богословська основа іконопису?
4. Що таке канон у іконописі, і чому він важливий?
5. Які відмінності між візантійським іконописом і давньоруським?
6. Які основні матеріали використовуються для написання ікон?
7. Що таке левкас, і яка його роль у створенні ікони?
8. Яка техніка нанесення позолоти на ікони?
9. Опишіть процес підготовки дошки для написання ікони.
10. Яке значення має світлотінь у зображенні лику святого?
11. Що символізують кольори на іконі?
12. Як передаються божественність і людськість у зображеннях Христа?
13. Що означає поза рук і жести на іконах?

14. Чому іконопис уникає використання перспективи, характерної для західного мистецтва?
15. Як зображуються святі згідно з каноном?
16. Як використовуються ікони в домашньому іконостасі?
17. Що таке чини ікон, і як вони групуються у храмах?
18. Яке значення мають чудотворні ікони?
19. Як сучасні іконописці поєднують традиції і новаторство?
20. Яке місце займає іконопис у сучасному світі мистецтва?
21. Як забезпечити збереження ікон, написаних століття тому?
22. Які виклики стоять перед сучасними іконописцями?

6. Оцінювання результатів самостійної роботи

Контроль самостійної роботи відбувається у формі усних опитувань, письмових експрес-опитувань та оцінювання самостійно виконаних письмових творчо-практичних завдань.

3 семестр

Максимальна кількість балів за самостійну роботу - 40

4 семестр

Максимальна кількість балів за самостійну роботу - 20

5 семестр

Максимальна кількість балів за самостійну роботу - 40

6 семестр

Максимальна кількість балів за самостійну роботу - 20

7 семестр

Максимальна кількість балів за самостійну роботу - 20

8 семестр

Максимальна кількість балів за самостійну роботу - 20

Критерії оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти визначені у Положенні про організацію освітнього процесу та розробку основних документів з організації освітнього процесу у Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника:

https://nmv.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/118/2023/08/polozgenia-pro-osp_7-redaktsia.pdf

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ТА РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Александрович В. Західноукраїнські малярі XVI століття. Львів, 2000. 310 с.
2. Бендюк М. 150 святинь Великої Волині / М. Бендюк, В. Луц, О. Харват. Рівне : ВД«Укрпол», 2011. 223 с.
3. Богомолець, О. В. (2021). Іконопис: барокова ментальність українців. <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/18076/1/Bogomolets.pdf>
4. Гелитович М. Ікони Старосамбірщини XIV– XVI століть зі збірки Національного музею у Львові імені Андрея Шептицького. Львів : Свічадо, 2010. 240 с.
5. Димитрій (Ярема), Патріарх. Іконопис Західної України XVI – поч. XVII ст. наук. ред. М. Гелитович ; упоряд. К. Маркович. Львів : Друкарські куншти, 2017. 595, (1) с. : іл.
6. Жолтовський П.М. Український живопис XVII – XVIII ст. К.: Наук. думка, 1978. 327 с., іл.
7. Жолтовський П.М. Художнє життя на Україні XVI – XVIII ст. К.: Наук. думка, 1983. – 179 с., іл.
8. Іванчо І. Ікона та літургія./ Пер. з угорськ. о. Л. Пушкаш. Іванчо Іштван. Львів: Свічадо, 2009. 500с.
9. Катрій Юліан. Пізнай свій обряд. Львів: Свічадо, 2004. 471 с.
10. Комарницький, А. С. "ІКОНОПИС ГАЛИЦЬКО-ВОЛИНСЬКОГО КНЯЗІВСТВА (КІН. XI–СЕРЕДИНИ XIV СТ.): СИНТЕЗ УНІВЕРСАЛЬНОГО І НАЦІОНАЛЬНОГО." Мистецтво України в контексті інтеграції з художньою культурою Заходу (до 40–річного ювілею кафедри образотворчого і декоративно-прикладного мистецтва та реставрації ПНУ): збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю 19-20 жовтня 2023 р. Івано-Франківськ: Поліграфія «Зебра», 2023. 229 с. (2023): 75. <http://surl.li/pxvdr>

11. Косів Р. Церковне мистецтво риботицького осередку 1670-1760-х років: майстри, іконографія, художні особливості : дис. ... д-ра мистецтвознавства : 17.00.05. / Львівська національна академія мистецтв. Львів, 2019. 474 с.
12. Косів Р. Р. Ікона «Богородиці Замилування з Єсеєвим Древодом» кінця XVII ст. з церкви у Войнилові на Івано-Франківщині: мотиви та символіка іконографії. Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв : наук. журнал. 2020. №2. С. 94-98.
13. Косів, Роксолана Романівна. "Творчість Стефана, маляра Пашецького (1730-ті роки): атрибуція й стилістична характеристика в контексті українського іконопису." (2020). <http://surl.li/pxuyy>
14. Креховецький Я. Богослов'я та духовність ікони. Львів: Свічадо, 2000. 184 с.
15. Крип'якевич І. Історія української культури / за загальною редакцією І.Крип'якевича. – 4-те вид., стереотип. К.: Либідь, 2002. 656с.
16. Лесів Т. Естетичний та соціальний вимір сучасного іконопису. Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. Київ, 2019. Вип. 3. С. 377–381.
17. Лесів Т. Іконопис сьогодні: професор Роман Василик і кафедра сакрального мистецтва. Вісник Львівської національної академії мистецтв. Львів, 2019. Вип. 39. С. 53–72.
18. Лєпахін В. Ікона та канонічність / Пер. з рос. Т. Тимо. – Львів: Свічадо, 2001.- 288 с.
19. Лубський В.І. Релігієзнавство : Підручник. – К.: Академвидав, 2003. - 432 с.
20. Новікова К. На перехресті світу і духу. Короткий нарис про сакральний живопис України. – К.: Темпера, 2013.- 328 с. іл..
21. Овсїйчук В.А. Класицизм і романтизм в українському мистецтві. – К.:Дніпро, 2001. – 444с.
22. Овсїйчук В.А. Майстри українського барокко. Жовківський художній осередок. К. : Наукова думка, 1991. 400 с.
23. Овсїйчук В. Нариси з історії українського мистецтва. Українське мистецтво XIV – першої половини XVII століття. К.: Мистецтво, 1985. 176 с.
24. Овсїйчук В. Оповідь про ікону. Львів: Інститут народознавства НАН України, 2000. – 297 с.
25. Овсїйчук В. Українське малярство X – XVIII століть. Проблема кольору. Львів: Інститут народознавства НАН України, 1996. 480с.
26. Откович В.П. Народна течія в українському живопису XVII – XVIII століть/ АН УРСР. Інститут мистецтвознавства, фольклору та етнографії ім. М.Т.Рильського. Львівське відділення. Відп. Ред.М.І.Моздир.- К.: Наукова думка, 1990. 94 с.
27. Откович В. Українська ікона XIV – XVIII століття. Львів: Світло і Тінь, 1999. – 97 с.

28. Откович В. Українська народна ікона / Альбом. – Л.: Ліга-Прес; 2010.-100 с., іл.
29. Свенціцька В., Сидор О. Спадщина віків. Львів: Каменяр, 1990. – 72 с.
30. Свенціцька В. Світ очима народних майстрів. Українське народне малярство XIII – XX століть. К.: Мистецтво, 1991. 304 с.
31. Семчишин Гузнер О. Модест Сосенко (1875-1920): монографія. Львів : Національний музей у Львові імені Андрея Шептицького, 2020. 468 с.
32. POLYVACH, Mariia. "ІКОНОПИС НА ТЕРЕНАХ РУСІ." АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ГУМАНІТАРНИХ НАУК (2022): 202217. http://aphn-journal.in.ua/archive/55_2022/part_2/55-2_2022.pdf#page=17
33. Chumachenko, Olena. "ІКОНОПИС ЯК ОБРАЗОТВОРЧА СКЛАДОВА ОБРЯДОВО-РИТУАЛЬНОГО ENTERTAINMENT У КОНТЕКСТІ СОЦІОКУЛЬТУРНОГО ЖИТТЯ КИЇВСЬКОЇ РУСІ." Культура і сучасність 2 (2022): 141-145. <http://surl.li/pyprn>

Допоміжна

1. Микола Бідняк. Живопис, графіка. Книга-альбом. К. : Мистецтво, 2008. 608 с.
2. Станкевич М. Словник українського сакрального мистецтва / Михайло Станкевич, Софія Боньковська, Роман Василик, Людмила Герус, Ростислав Забашта; В.о. НАН України. Ін-т народознавства; Наук. ред. Михайло Станкевич. Львів : Ін-т народознавства НАН України, 2006. 288 с.
3. Степовик Д. Історія української ікони X – XX століть. К.:Либідь, 2008. 440с.
4. Український іконопис XII-XIX ст. з колекції НХМУ : Альбом / упоряд. Ю. Литвинець ; авт. ст. Л. Членова. - Хмельницький : Приватна фірма "Галерея" ; К. : ТОВ "Артанія Нова", 2005. - 256 с.: іл.

Інформаційні ресурси

1. Релігійно-Інформаційна Служба України https://risu.ua/about_us
2. Нариси з історії українського мистецтва <https://ukrartstory.com.ua/tekst-statti/ikonopis-chastina-2.html>